

ПОЈМОВНИК

Мирослав Цера Михаиловић

ИГРА

Сам Бог ће знати шта ме натерало на безобразлук да те намамим да завириш у овај текст, да залуташ у причу. Сад више немаш избора. Не преостаје ти ништа друго до да гуташ црне знаке и мог и твог говора, да се завлачиш међу слова и губиш низ белине, не слутећи коначан исход и време трајања овакве игре, игре која је почела давно пре него сам се ја укључио у њу, пре него што си и могао помислити да ћеш је и сам једном заиграти.

Игра писања малчице је старија од игре читања, те сам и ја малчице старији од тебе, али само дотле док исписујем ове редове. Иза последње тачке, када се листови склопе, разлика се брише и ми постајемо не само вршњаци, него и једини саговорници, једини који се до краја разумеју.

Много је година откако су записане прве реченице овог текста. Стога ми ваља и верова-

ти. Ни тад, као ни сад, није ми падало на памет да казујем тек да бих нешто казивао. Довољно сам матор да би ме ико хватао у лажи и довољно луд да толики стид не бих могао поднети.

КУРИНДАШ

Откако се Куриндаш почео протезати и зевзечити по ваљку моје писаће машине као да му је то дедовина, и откад је тридесет словних знакова постало тридесет његових јатака, ја више нисам био ја, не свој на своме. Разбашкарио се по најинтимнијим просторима у којима сам се кретао и боравио, не либећи се да завуче нос и тамо где елементарна пристојност, најскромније домаће васпитање не би допуштало. Мени, који му из дана у дан удахњујем живот, вирио је у душу с тако нескривеном, неприродном радозналошћу, усхићен и задовољан. Нада да ће се ишта променити ишчезавала је са стално растућим уверењем да ме тако стваран, физички чак отелотворен, неће оставити на миру. Како обично бива, најпре ти дође главе онај коме, не штедећи се, безрезервно пружиш све.

Непојмљиве су границе људске издржљивости. Нисам могао ни помислити да ће свему овоме мој потпуно разорен нервни систем овако одолевати. Ипак, свест о томе да се мора нешто предузети није ме напуштала. Из дана у дан трошила се и она, више него скромна резерва нерава која ми је, чудом, преостала. Више нисам имао избора. Чврсто решен да га се коначно ослободим, шта све нисам радио. Променио сам неколико станова, путовао, али он ме је свуда сачекивао разорно циничан, обративши ми се увек смерно:

– Стојим на услузи, господине.

Мењао сам писаће машине. У сваку нову неприметно се усељавао, махнувши ми с првог листа папира који бих увукао у ваљак. Знао сам да више немам куд, да ће ми изнудити ову

повест, исисати живот. Како се испилио, завукао ми се под кожу, приморавао да исписујем његове диктате, речју, понашао се прекомерно. Свој однос према њему никада до краја нисам успео да расветлим. Покушавао сам, није да нисам. Међутим, редовно су се такви покушаји превише компликовали. Често нисам разазнавао да ли он то размишља мојом главом или ја његовом, да ли он уопште постоји или је само фикција. У једну само варијанту нећу и не смем да поверујем. Можда то ја не постојим, можда дишем његовим плућима, живим његовим животом.

КЛАРИНЕТ

Белосветске револуције бесне. И контра-револуције. Ратови! Домаћа политичка јавност забавља се вечитим националним питањем. Како би се, иначе, испунили програми ТВ центара? Или апсолутно неразумни апетити инспиратора!? Дрска пашчад шенлучи. Завија. Не мари ни за Источну ни за Западну Таму.

А Курта Ајрадиновић дозива месечину.

Кроз кларинет, онај кратак, магијом чисте музике, покушава да се вознесе, преживи. Дрвени дувачки инструмент са пискком, окренут је навише. Пишти и плаче. Окренут Једином који све види, све чује, све разуме.

Чочек се закотрља низ калдрму. Дерт као дерт, умива очи, цена груди, крпи душу... И само та свирка, таква, мами сузе, а оне се сустичу низ лице и укрупњавају у једну. У тој сузи, која често окваси сокаке, па опет утекне у Куртин кларинет, остала је слика која се не забравља.

У ноћ разлеже се мекам¹. Појече. Сїоїи са црнилом. Над очима љуљаше се небеса. Кларинетї кад умукну, задрхїааше. Сїресоаше са себе звезде и звездице. Ове, као бела јагњад, ѓадо-

¹ *мекам* – назив познатог чочека

*ше сред Горње чаршије. Лејшише се Курџи за њр-
сџе, руке, киџишише обрве, зајлиџишише у косу.*

*У неко доба месечина џоче да цури. Каџ
џо каџ. Низ инсџруменџ, сли се у џруди Кур-
џине. Небо осџаде црно, џусџо.*

*Над музиком зараженим џрадом злаџна
сави се џџруба. Звучни мосџ између овођа Ов-
де и онођа Тамо. С висине њена лука маше Ба-
кија Бакић. Велик и далек.*

*Седи џумачи свеџова дан-данас наздраве:
Господ узне такат², ама не мож' мерак.*

БОРИН ДОКСАТ

Коме је сада, на прагу новог века, новог миленијума, потребно ишта из прошлог? Старо Врање воњало је само на жал и бол, на шимшир и башче, на Асана. Сурово и декадентно. Хитро је требало извидати старе ране, затрти старе талоге и бивше мирисе. Да закопни и само подсећање на њих. Невиђена је била журба уласка у нови сан, тајну модерног метрополиса, представом о благодети бетона и урбаног живљења. Издигнута до примитивизма, архитектонско–урбанистичко–индустријска збрка, обезглављена и опонашајућа, заправо је она најсуптилнија граница, све жељено, потврда савремених схватања небројених сеоских придошлица.

Слушам и ослушкујем једино моје Врањанце, без изузетка умне, људе исконске мудрости. Оно што треба, непогрешиво наслуте. Ако нису сигурни шта је оно што им је потребно, сигурни су у оно шта није. Почев од бројних преживелих Божјих људи, још из Бориног времена, до острашћених и превејаних, као суза кристалних, високих и хладних интелектуалаца, оних тик до академика. У последње време ови други умножили се толико да опасно угрожавају број питомих, искрених, плашљи-

² *џакаџ* – снага, моћ

вих и надасве топлих лица божјака, ту амајлију Врања.

Налету невиђене жустрине и неисцрпне енергије, новом таласу и новом времену, отела се Борина родна кућа. Отела се тајном и недокучивошћу, ванвременским лицем и небеском својом авлијом, својом ноћи. И сад, ено, истрајава у тишини и смерности, мамећи доксатом вишим од сваког солитера. На њему се једино још може чврсто стајати и сигурно гледати у будућност.

До куће Борине одем често. Попнем се на доксат и стојим. Одолевам. У соби са два зида или соби којој два зида недостају. Дилему и не покушавам да разрешим. Бити напољу и унутра истовремено. То је једини кључ да се преживи.

Тврдоглаво остајем овде, у Врању. Правим се луд и не пада ми на памет да одем. А они би, знам, једва дочекали. Као да Врањанци не знају шта раде. Не каже се бадава: *ако не знаш нешто о себи, пишиј Врањанце.*

Хоћу, а не могу да их разумем. Зато од мене писац никад неће постати. Та они су и Бору, тог Кождера, Бизу, Бору Златиног, из чисте љубави протерали. Брижни, за његово добро. Не зато да би постао писац, него пишчина, бре!

СРБИ

Оно што се о њима може наћи по енциклопедијама, неупотребљиво је. Откако су у шестом-седмом веку населили средишњи део Балкана, а поготову откако се од почетка деветог века помињу по тим називом (лепше би звучало *именом*), готово непрекидно окренути су, онако баш својски посвећено, аутодеструкцији. Чудо да још постоје.

Колико се пута до сада кроз историју показало: нема тог непријатеља, тог црног ђавола, усташе или фашистичког злотвора, тог и толиког Турчина, који би више наудио и више зла нанео Србину, него овај самом себи. *Луд*

народ, рече Јован Рашковић и оде у ону бољу, небеску Србију.

Моја маленкост, тек, нема довољно памети за разумевање тог феномена. Још мање за разумевање његове комплексности и суштине.

Проблем природе српског националног бића, невероватна његова потреба за самоуништењем, том најцрњом мазохистичком варијантом, забележеном у беломе свету, остаје необјашњива. Шта Србе нагони на такав однос према себи нису открили ни најчувенији светски психолози, парапсихолози, антрополози, психијатри. Тако популарна научна дисциплина позната као карактерологија постаје беспредметна. Дични су на себе као да се диче и неимањем свести о сопственом самоубилачком нагону. Пред таквим чудом сви остају беспомоћни. И видовњаци и гатаре ту полажу оружје. Срби су Срби, и готово. Зато права дефиниција за њих и не постоји.

Тај српски спецификум, та уникатна српска варијанта увек са истим синдромом, пословичном ревношћу у задивљујућем докусуривању себе, намеће неколика питања. Има ли српског ува у које би могле стати све српске речи? Има ли српског ува које би све чуло и српске главе у коју би стала српска памет? Има ли тог српског ока које није слепо и српске душе која није пукла?

Када се одговори пројаве, пројавиће се и пут. Пут у живот, онај који не подразумева дилему: хлеб или вода.